

Особливості розвитку гуманітарної освіти в приватних гімназіях сучасної Австрії

У статті проаналізовано напрямки розвитку гуманітарної освіти в приватних гімназіях сучасної Австрії. Розглянуто специфіку формування світоглядних принципів в різних типах приватних гімназій. Виявлено відмінності розвитку гуманітарної освіти в конфесійних гімназіях та в приватних гімназіях з державною навчальною програмою.

Ключові слова: гуманітарна освіта, гімназія, навчальна програма, релігія, розвиток.

Пріоритетним напрямком розвитку сучасної системи освіти є її гуманітаризація. Основною метою гуманітарної освіти завжди було визначення певної сфери знання, яке демонструвало зв'язок людини із соціумом. Цінність гуманітарної освіти виявляється у її спрямованості аналізувати історичність, науковість та прогресивність нашого життя.

Гуманітарна освіта є предметом дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених. Так, в працях Уварова М. та Андрущенко В. спостерігаємо філософське осмислення розвитку гуманітарної освіти [1; 3].

На думку багатьох європейських учених, гуманітарна освіта повинна мати умови для своєї ефективної реалізації, а також умови, при яких особистості надаються можливості для всебічного та гармонійного розвитку. Даний розвиток визначає якість гуманітарної освіти, яка сприятиме духовному та інтелектуальному збагаченню нації. Історично склалося, що навчальним закладом для успішного виконання цілей гуманітарної освіти у навчально-виховному процесі є гімназія.

У працях вітчизняного науковця Жерносека І., гімназійна освіта тлумачиться як освіта спрямована на відкриття процесів індивідуалізації навчання. Він вважає, що основу гімназійної освіти будь-якої країни повинні складати диференціація та гуманітаризація [2, с.37]. Якраз дані принципи допомагають зорієнтувати навчання у таке русло, яке спроможне розкрити дитині сутність світу, сформувати культурні цінності та виховати добропорядного громадянина. Важливо залучити до аналізу цієї проблеми науковий і практичний потенціал зарубіжних країн, в тому числі й Австрії.

Метою ж статті є аналіз розвитку гуманітарної освіти в приватних гімназіях сучасної Австрії.

Законодавство Австрії передбачає існування приватних гімназій за двома основними напрямками: до першого відносяться гімназії, які підпорядковані релігійній конфесії, а до другого – гімназії, яким держава надає право називатися приватними.

Чинні законодавчі документи засвідчують необхідність для кожної приватної гімназії мати певну назву (на честь як особи, так і спільноти) з метою запобігання виникненню плутанини з державними гімназіями [4].

Слід відзначити, що австрійська держава також пропонує навчання в альтернативних школах. Справа в тому, що дані школи теж відносяться до приватного сектору освіти, але не реалізують уповні державні програми у своєму навчально-виховному процесі. Політика вищезгаданого приватного сектору прагне ввести в практику свою власну, незалежну педагогічну систему освіти. Керівництво гімназій та шкіл вважає за необхідне розвивати свободу дитини як невід'ємний компонент педагогічного процесу. Зауважимо, що саме свобода складає основу методики викладання навчальних дисциплін альтернативних шкіл [5].

Відтак, альтернативні школи відносяться до приватних, проте деякою мірою ізолюються від звичайних приватних гімназій та шкіл. Фундамент навчально-виховної системи таких закладів в основному складають педагогічні ідеї М. Монтесорі та вальфдорська педагогіка як цілісна наукова теорія [4].

Характерною рисою освіти в альтернативних середніх навчальних закладах є її гуманітаризація. Гуманітаризація знаходить своє відображення у домінуючій кількості предметів гуманітарного блоку.

Традиційно, гуманітарна освіта представлена широким спектром наукових дисциплін, а саме рідною мовою (німецькою), іноземними мовами (англійською, італійською, французькою), історією та літературою. Головною особливістю гуманітарної освіти в альтернативних приватних школах є методика викладання предметів гуманітарного циклу. На жаль, навчання в альтернативних школах не є досить популярним і складає маленький відсоток порівняно з іншими приватними гімназіями.

Приватні гімназії сучасної Австрії охоплюють приблизно 9% учнів, а 91% приходить на державні навчальні заклади [5]. Особливістю приватного сектору австрійської середньої освіти є те, що більша половина приватних гімназій підпорядковані релігійній конфесії. Даний факт підтверджує наявність існування різноманітних релігійних гімназій.

Основна відмінність, що існує серед приватних релігійних гімназій виявляється у віросповіданні та змісті християнського навчання. Так, наприклад, звернемо увагу на австрійську “Дон Боско гімназію”, яка заснована при Салезіанському монастирі святого Дона Боско [8].

Специфіка освітньої системи приватної гімназії сконцентрована у змісті навчальної програми; навчальний процес здійснюється на засадах християнської моралі, крім того керівництво гімназії пов’язує ефективність засвоєння значної частини навчальної програми із засвоєнням молитов до Святого Дону Боско [8].

Доцільно звернути увагу на те, що в Австрії існують декілька історично сформованих релігійних конфесій. Передусім, це католицька церква. Зв'язок держави з католицькою церквою чітко визначений в офіційній угоді (Конкордат) ще в 1933 році. Сьогодні дана угода віддзеркалюється у діючому законодавстві, яке регулює відношення між державою та католицькою церквою у декількох землях сучасної Австрії. По друге, це протестантська церква.

Прийнятий у 1961 році закон, який юридично визнав та підтвердив євангелістське вчення, широко розповсюдив протестантизм у гімназіях по всій країні (Закон про правові відносини євангелістської церкви в Австрії). По третє, це Ісламська Релігійна Спільнота (Закон про Ісламську релігійну спільноту в Австрії); у 1912 році вона була офіційно прийнята австрійським урядом. Четвертою, не менш важливою конфесією, вважається ортодоксальна церква, яка у 1967 році отримала офіційний статус з боку австрійського уряду. Наступною є Єврейська релігійна асоціація, яка теж є юридично визнаною австрійським урядом з 1890 року [6]. Цей список можна продовжувати.

Загалом, в сучасній Австрії нараховують приблизно 13 юридично визначених церков та релігійних спільнот. Тому, законом передбачена їх правоздатність щодо заснування власних гімназій.

Отже, вище продемонстровані факти свідчать про варіативність та багатогранність релігійних віросповідань австрійських громадян. Внаслідок цієї релігійної толерантності, уряд просто вимушений створювати умови та втілювати в життя законопроекти, які передбачають діалог держави та релігійних об'єднань громадян.

Безсумнівно, законодавча система сучасної Австрії надає право вільного вибору гімназії у разі бажання людини отримати релігійну освіту. Дозвіл на навчання у гімназіях вищезгаданого типу залежить від релігійних переконань батьків та є їх стовідсотковою прерогативою. Часто батьки дітей, що відвідують релігійні гімназії, представляють той чи інший релігійний орден, спільноту, церкву або монастир. Проте, у віці 14 років учні самостійно та незалежно обирають релігійну освіту [5].

Наголошуємо на тому, що після закінчення релігійної гімназії учні мають можливість вступити до вищих учбових закладів і отримати звичайну професію або продовжувати релігійну освіту.

Навчальна програма гуманітарної освіти в гімназіях, що підпорядковуються релігійній конфесії, не має жорстких відмінностей від навчальної програми звичайних приватних гімназій. Різниця полягає тільки у кількості годин,

відведених у навчальному плані на викладання дисциплін гуманітарного блоку [6]. Акцентується увага на такі гуманітарні предмети, як релігія, історія, історія релігій, мови (німецька, латинська, грецька, італійська) та література. У старших класах гімназій спостерігається тенденція до поєднання історії та основ філософії. Філософія, у даному випадку, допомагає аналізувати історію релігії суспільства.

Предметна галузь науки релігієзнавства ґрунтується на пошуках духовного зв'язку людини з Богом. Джерелом осмислення сенсу життя є віра у безсмертя душі та бажання особистості присвятити себе Богу.

На користь того, що діяльність людини орієнтується на існування вищого розуму, свідчить система релігійних цінностей. Вона (система цінностей) утворює фундамент навчально-виховного процесу приватних релігійних гімназій, формує світогляд та проектує успішність подальшого життя особистості.

Дана обставина дає можливість розглядати релігію у вищезгаданих гімназіях не просто як навчальну дисципліну, а як основоположну складову усього життя. Релігія вважається простором, в якому людина спроможна почуватися вільно. Таким чином, релігійна освіта координує духовні орієнтири необхідні для повноцінного буття людини [3].

Гуманітарна освіта в релігійних гімназіях являє собою цілісну структуру, що складається з багатьох компонентів духовної та практичної сфер життя індивіда. У даному випадку, релігія суміщається з прогресивним розвитком суспільства. Так, головна особливість освітньої політики Австрії полягає у нероздільності релігії та освіти. Релігія допомагає дитині вільно визначати себе у світі, а освіта - зрозуміти сутність релігійного світогляду. Формування світоглядних принципів на релігійному ґрунті є фундаментальною метою гуманітарної освіти в приватних гімназіях, що підпорядковуються релігійним конфесіям. Виходячи з цієї позиції, бачимо, що гуманітарна освіта повинна поєднувати філософію, релігію та культуру у єдину систему та виконувати функцію гаранта міжпредметних зв'язків гуманітарних наук.

Проте дещо відмінною є ситуація в приватних гімназіях, де навчальна програма затверджується державними освітніми органами. Релігія належить до ряду обов'язкових дисциплін, але її викладання відбувається на основі загальних вимог до змісту та форм навчального процесу. Звичайно, діти, які навчаються в приватних гімназіях даного типу, відвідують заняття з релігієзнавства згідно з релігійними переконаннями своєї сім'ї.

Відзначимо, що організація навчально-виховного процесу в приватних гімназіях багато в чому залежить від керівництва. Керівництво (одна особа або декілька) вирішує, якою має бути гімназія: профіль, матеріальне забезпечення, фінансування, обладнання, методика викладання наукових дисциплін, харчування, екскурсії, відпочинок дітей під час канікул та ін. Крім цього, керівництву приватної гімназії надається право визначати загальну ідеологію гімназії [5].

Аксіоматично, профіль приватних, а також і державних гімназій формується відповідно політичного світогляду держави, соціального замовлення на результат освіти та загальнокультурного рівня громадян. Дійсно, велика кількість приватних гімназій свідчить на користь домінування в них гуманітарного профілю.

Так, австрійська гімназійна система освіти пропонує навчання у таких гуманітарних приватних навчальних закладах:

- гімназія із вивченням стародавніх мов (переважно латинська та давньогрецька мови);
- гімназія із вивченням сучасних мов (наприклад, англійська, французька, іспанська та італійська мови);
- гімназія, де викладають російську мову, як першу іноземну мову з першого класу;
- гірськолижні гімназії, які готують дітей до вступу у збірну Австрії із спортивних змагань;
- гімназії гуманітарної спрямованості, де поєднують вивчення класичних мов з хореографією;

- гімназія за трьома напрямками навчання: англомовним, франкомовним та математичним;
- гімназія, яка здійснює акцент на викладанні сучасних мов та історії;
- гімназії із поглибленим вивченням психології.

Ключовою ідеєю діяльності даних гімназій є формування освіченого суспільства, здатного самостійно приймати рішення та гідно презентувати країну на міжнародному ринку праці.

Гуманітарна освіта в приватних гімназіях з державною навчальною програмою має світський характер. Порівняно з релігійними гімназіями, де гуманітарність ґрунтується на релігійних складових освітньої системи Австрії, предметна сфера гуманітарної освіти гімназій покладається на сучасні тенденції розвитку суспільства.

Однак, найважливіша відмінність приватних гімназій з державною програмою навчання та гімназій, підпорядкованих релігійним конфесіям підтверджується визначеною кількістю конфесійних напрямків в австрійському соціумі [6]. Тобто, перші гімназії приймають дітей з різним віросповіданням, а другі – тільки з суворо визначеним релігійним світорозумінням. Цей факт значно полегшує батькам вибір приватних гімназій для своїх нащадків.

Ідентичність навчальної програми релігійних та інших приватних гімназій полягає у переліку обов'язкових дисциплін затверджених державною програмою. Але тотожність у змісті освіти не вимагається з боку державних освітніх органів [5].

Стрижнева відмінність даних гімназій криється у структурі виховного процесу, методах, кількості запланованих уроків, кількості відведених годин та кількості учнів у класі. Безперечно, відповідальність за організацію навчально-виховного процесу несе керівництво приватної гімназії (одна чи декілька осіб або релігійна спільнота).

Без сумніву, вітчизняна система освіти також передбачає навчання в приватних гімназіях. Відомо, що приватний сектор середньої освіти в Україні є недостатньо розвиненим, а саме межує з низкою адміністративних,

матеріальних та технічних проблем. Насамперед, приватні гімназії зосереджуються у великих містах України, де спостерігаємо наявність кваліфікованих спеціалістів та більш-менш якісно оснащену матеріально-технічну базу. Існування приватних гімназій у сільській місцевості є досить рідкісним явищем. Проте, ми вважаємо, що приватні гімназії повинні сконцентровуватися саме на приміській території; свіже повітря та гарна природа дають можливість проводити заняття не тільки у стінах гімназії, а й у навколишньому природному середовищі.

Такий характер розвитку гуманітарної освіти у вітчизняних приватних гімназіях свідчить про ефективне впровадження новітніх педагогічних технологій у навчальному процесі. Звернемо увагу на те, що запозичення позитивних здобутків європейської системи освіти результативно впливає на освітні реформаційні процеси в Україні.

Суттєвою ознакою, яка визначає своєрідність австрійської гуманітарної освіти, є її релігійність. В українських гімназіях гуманітарна освіта зорієнтована на мовні дисципліни, літературу та історію. Надалі, можемо стверджувати, що характерна риса гуманітарної освіти обох країн виявляється у спрямованості цієї освіти на гармонійний та всебічний розвиток дитини.

Втім, з огляду на вітчизняну політично-економічну ситуацію, припускаємо, що розвиток приватних гімназій в Україні є досить повільним та дуже коштовним процесом. На відміну від австрійської освітньої системи, українська не спроможна створити матеріальний ресурс хоча б для часткового фінансування багатьох приватних гімназій. Але, позитивною рисою приватного сектору освіти в Україні можемо назвати наявність великої кількості недержавних вищих навчальних закладів. Проте, існування даних ВНЗ залежить від отримання від держави ліцензії та проходження акредитації.

Відмінності, які виокремлюють гуманітарну освіту кожної країни, сконцентровані у історично сформованих державних устроях. Передусім, це традиції та звичаї, які розрізняють Україну та Австрію. Власне, саме традиції визначають, а подеколи спрямовують напрямки розвитку гуманітарної освіти

будь-якої країни. Таким чином, гуманітарна освіта окремо взятої держави має певні специфічні характеристики, які детермінують її подальший розвиток.

Отже, звертаючи увагу на релігійно насичену законодавчу та освітню системи Австрії, можемо зробити висновок, що домінуючою особливістю розвитку гуманітарної освіти в приватних гімназіях є не тільки її філософський та релігійний, а й культурологічний компоненти. Іншу специфічну рису системи гімназійної освіти як в Австрії, так і в Україні спостерігаємо завдяки універсальному характеру гуманітарної освіти. Універсальність гуманітарної освіти в приватних гімназіях Австрії орієнтована не тільки на мовну освіту, а й на історичну, релігійну та соціокультурну. Відзначимо, що головна мета конфесійних приватних гімназій сучасної Австрії виявляється у сприйнятті релігії, як просторово-часового феномену. Внаслідок цього, гуманітарна освіта в конфесійних гімназіях опановується домінуючими релігійними складовими у своїй структурі. Розбіжність у тлумаченні гуманітарної освіти в приватних конфесійних гімназіях та приватних гімназіях, які дотримуються державної навчальної програми полягає у результативній оцінці формування світоглядних принципів. Відтак, гуманітарна освіта в конфесійних гімназіях зосереджується на християнських принципах виховання молоді. Структура гуманітарної освіти в інших типах приватних гімназій не ігнорує християнську модель навчально-виховного процесу. Багатогранність та просторовість гуманітарної освіти у даних гімназіях співвідноситься із стрімким розвитком сучасності.

Література

1. Гуманітарна освіта України на межі століть: зб. наук. праць за матеріалами наук. сем., 2 - 3 жовт. 2000 р., Вип. 4 / ред. В. Андрущенко.- Д.: АПН, Ін-т вищ. освіти, 2001. — 195 с.
2. Жерносек І. Розвиток змісту і форм навчально-виховної та науково - методичної роботи в гімназіях // Шлях освіти.-2002.-№1-С.36-39.
3. Уваров М.С. Богословие и современное гуманитарное образование //

Вестник Российского философского общества.-2003.-№1-С.103-115
[Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://anthropology.ru/ru/texts/uvarov/theology.html>

4. Privatschulgesetz (Priv SchG)-JUSLINE Österreich [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.jusline.at>.

5. Private education in the European Union [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://www.eacea.ec/europa.eu/ressources/eurodice/pdf/0_integral/012EN.pdf

6. The Information Database on Education Systems in Europe [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eacea.ec/europa.eu/ressources/eurodice/eurybase/pdf/0_integral/AT_EN.pdf

7. Nationale Kurzdarstellungen der Bildungssysteme in Europa und der aktuellen Reformen [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eacea.ec/europa.eu/ressources/eurodice/pdf/047_AT_DE.pdf

8. <http://www.donboscogym.ae.at>

Деничева О.И. Особенности развития гуманитарного образования в частных гимназиях Австрии.

В статье проанализированы направления развития гуманитарного образования в частных гимназиях современной Австрии. Рассмотрена специфика формирования мировоззренческих принципов в различных типах частных гимназий. Выявлены отличия в развитии гуманитарного образования в конфессиональных гимназиях и в гимназиях с государственной программой обучения.

Ключевые слова: гуманитарное образование, гимназия, учебная программа, религия, развитие.

Denicheva O.I. The peculiarities of Liberal education development in the private gymnasiums of present day Austria.

The article deals with the tendencies of Liberal education development in the private gymnasiums of present day Austria. The specific character of mindset principles formation in different types of gymnasiums is examined. The diversities of Liberal education development in confessional gymnasiums and private gymnasiums with statutory curriculum are shown.

Key words: Liberal education, gymnasium, curriculum, religion, development.